

**But a Few Acres of Snow? –
Weather Images in Canadian Short Prose
(1945-2000)**

**Csupán néhány holdnyi hó? –
Időjárás a kanadai prózairodalomban
(1945-2000)**

Nagy Judit

**PhD disszertációjának
tézisei**

2008.

1. Az értekezés témája

A kanadaiak időjárás-centrikus gondolkodása közismert tény, mint ahogy a XX. század második felének kanadai novella-termése is figyelemre méltó. A téma aktualitását a küszöbön álló éghajlatváltozás adja, ami intenzíven foglalkoztatja a környezettudatosságról híres kanadai közvéleményt. A dolgozat második generációs ökokritikai szemszöge Magyarországon új szemléletűnek számít.

2. Az értekezés felépítése

Az első fejezet a hétköznapi életből vett példákkal illusztrálja, hogy Kanadában az időjárás mennyire fontos szerepet játszik az emberek életében, és talán éppen ezért a kanadai irodalomban is. A fejezet ezt követő részében a disszertáció írója arra a tényre próbál rávilágítani, hogy a XX. század második felében a novellairodalom mennyire népszerű és termékeny műfajjá lett Kanadában. A két téma mintegy szintéziseként az időjárás jelenségek alkalmazásának rövid kanadai irodalomtörténeti áttekintése következik, majd az értekezés felépítésével zárul a fejezet.

A második fejezet a dolgozatban felhasznált irodalomkritikai elméletek és megközelítések összefoglalását tartalmazza. Az általános irodalomkritikai források mellett természetesen specifikusan kanadai kritikai források (Margaret Atwood, George Woodcock, David Staines, Desmond Pacey, Northrop Frye, Eli Mandel, John Metcalf, Robert Kroetsch, W. H. New, Arthur Adamson, Coral Ann Howells, Eva-Marie Kröller, Rosemary Sullivan) is helyet kapnak a dolgozatban. A szerző kitér a szövegelemzés módszerére, ami alapvetően szövegközpontúnak mondható. Itt két pont különösen fontos: a disszertáció egyrészt a szövegközpontú elemzés során kikerülendő zsákutcákat veszi számba a dolgozat, másrészt a szimbólumok kontextusbeli tárgyalásának a fontosságát hangsúlyozza. A novellákra, és azok kanadai variánsaira, a kanadai természetábrázolás sajátosságaira vonatkozó kritikai megállapítások, valamint a kultúra és szimbólumhasználat, illetve a nemspecifikus kifejezőmód kérdése is tárgyalásra kerülnek ebben a fejezetben. Az időjárás, mint szimbólumrendszer elemzése során a jel és jelentés közti kapcsolat elméleti megközelítése szintén releváns kérdés, amelyet mind irodalmi, mind nyelvészeti szempontból körbejár a szerző, csakúgy, mint a szimbólumok absztraktságának a vizsgálatát.

A harmadik fejezet a kutatási módszerekről és a próbaprojekt bemutatásáról szól. A próbaprojekt korpuszát a Margaret Atwood és Robert Weaver által szerkesztett *The New Oxford Book of Canadian Short Stories* c., 1995-ben megjelentetett kötet adja. A vizsgálat a következő szempontokat tartalmazza minden a korpuszban előforduló időjárás elem vonatkozásában: régió- és

időbeli eloszlás, a kérdéses elem szerepe az adott novella szimbólumrendszerében, az absztrakció és a polaritás kérdése, mennyiben nem-, régió-, illetve időspecifikus az adott elem használatának a módja, végül pedig az elbeszélés módja és az időjárási szimbólumok kapcsolata kerül nagyítólencse alá. A fejezet a próbaprojekt általános tanulságainak levonásával, és ezek a második fejezetben az elméleti háttér alapján megfogalmazott hipotézisekkel való összevetésével zárul.

A negyedik fejezet eleje az adatbázis bővítésének módját taglalja, és egy újabb 60 novellát tartalmazó, a próbaprojekt során felfedezett tendenciák ill., a tézisek szempontjából releváns, nagyobb, korpuszt hoz létre, majd elemzi azt az irodalmi globalizáció, a multikulturalizmus, és a területi kód szempontjából. A fejezet második részében az absztrakció további vizsgálatával foglalkozó alpont kap helyet, ami az eredeti mintában előforduló metaforikus kifejezéseket veszi nagyítólencse alá.

Az ötödik fejezet összefoglalásként a hipotézisekre tér vissza és azt vizsgálja meg, hogy ezek a nagyobb adatbázis tükrében hogyan módosulnak.

3. Kutatási módszerek

A kutatás eredeti korpuszát Atwood és Weaver *The New Oxford Book of Canadian Short Stories in English* c. kötete adja. A választás a következő okok miatt esett erre a kötetre: 1. a kötet jórészt a második világháború után íródott novellákat tartalmaz- tehát pont azt az időintervallumot fogja át, ami a kanadai novellairodalom szempontjából releváns, és amit kutatni akarunk, 2. a kötet tartalma tükrözi a kanadai novellairodalom változatosságát, és mind idő, mind térbeli eloszlásban reprezentatívnak tekinthető, 3. a szerkesztők elismert kritikusai a kanadai irodalomnak, akik széleskörű témabeli tájékozottsága segíti a reprezentatív szelekciót. 4. másik, hasonló antológiák vagy túl kevés novellát tartalmaznak, vagy tér és időbeli elrendezésük nem felel meg a vizsgálati szempontoknak, vagy verseket és regényrészleteket is magukba foglalnak. Mivel a reprezentatív tér és időbeli eloszlás nyilván egyenetlen, kvantitatív számításainkban a relatív gyakoriságot is alkalmazni kell a gyakoriság mellett.

Az elemzés során az időjárás jelenségeket négy kategóriába osztottuk: elsődleges időjárásképek (gyakori időjárás jelenségek képei), másodlagos időjárásképek (ritka időjárás jelenségek képei, vagy az elsődleges jelenségek hatásai, következményei), évszakok, ill. maga az időjárás, mint absztrakt fogalom.

Az elemzés kvantitatív és kvalitatív vizsgálatokra oszlik minden időjárás jelenség esetében. A kvantitatív vizsgálatok magukban foglalják a tér és időbeli eloszlást, aminek a relevanciáját a regionalizmus ill. a vizsgált időszakban az irodalmi megközelítés(ek)ben bekövetkező változások adják. A térbeli megközelítésen belül a városi és vidéki novellák időjárás használatának különbsége is nagytólencse alá kerül. A kvalitatív faktorok magukban foglalják az absztrakciót, az adott időjárás jelenség novellákban betöltött szerepét és polaritását, ill. Atwood elmélete alapján a *victim-victimizer* hatalmi relációk teljesülését az időjárás, mint szereplő esetében. Az absztraktság mérése a referencia direktsége és nyíltsága mentén történik. Egy referencia direkt, ha a szóban forgó fogalom maga szerepel a szövegben, és nyílt, ha az azonosító az azonosított egy tulajdonságára utal. Ellenkező esetben indirekt, ill. zárt referenciáról beszélünk. Az adott időjárás jelenségek novellákban betöltött szerepét központinak mondjuk, ha azok szervesen közrejátszanak a cselekmény formálásában, vagy a főhős életének alakításában. Végül, egy időjárás jelenséget pozitív polaritásúnak mondunk, ha az szervesen hozzájárul a kontextusában pozitív mikrokozmosz kialakításához, negatívnak, ha a jelenség negatív mikrokozmoszt indukál a novellában. Ha ezen esetek egyike sem áll fenn, a jelenség semleges polaritású.

A *The New Oxford Book of Canadian Short Stories in English* c. kötet időjárás elemeit a fenti szempontok alapján vizsgáljuk. A negyedik fejezet kvantitatív analízise egy nagyobb mintát hoz létre néhány, a tézisek szempontjából releváns kérdés tisztázására. A harmadik fejezet tanulságai alapján célszerűnek látszik egy olyan, 60 novellából álló kiegészítő adatbázist létrehozni, aminek elemei három, egyenlő darabszámú alcsoportba sorolhatók: az utolsó 20 év mainstream írói, az utolsó 20 év etnikai kisebbséghez tartozó írói, ill. a vizsgált időintervallum első 35 évének mainstream írói. A novellák kiválasztásánál a következő három szempontot tartottuk szem előtt: 1. lehetőség szerint kerültük az egy író által írt novellásköteteket, mivel itt manipulációra adhat lehetőséget a kötetből való a bizonyítandó állítások szerinti válogatás, 2. csak irodalmi magazinokban megjelent műveket nem tartalmaz az adatbázis, mivel ezek magas száma szintén nagymértékben szubjektívvé tenné a válogatást, 3. az antológiák anyagán belül azok az írók élveznek prioritást, akiknek a munkáját az előző adatbázis nem tartalmazza. A negyedik fejezet kvalitatív vizsgálatához az eredeti vizsgálat időjárás jelenségek absztrakt elemei vesszük nagytólencse alá, azzal a céllal, hogy az időjárásképek eredetiségéről szerezzünk addicionális információt.

4. Az értekezés tézisei

4.1. Gyakoriság

Figyelemre méltó a kanadai novellák természetszimbólumbeli gazdagsága, különös tekintettel az időjárási elemekre. Az egyes jelenségek novellabeli előfordulására vonatkozóan megállapítható, hogy a téllal kapcsolatos jelenségek hangsúlyozottan fordulnak elő.

4.2. Több mint díszítő funkció

A kanadai novellairodalomban az időjárás nem csupán a hagyományos díszítő, hangulatfestő elem szerepét tölti be, akár helyi hatósugarú, akár az egész történetre kiható időjárási elemről legyen szó.

4.3 Helyitől az univerzális felé

Az időjárás jelenségek változáson mentek keresztül a vizsgált időintervallumban, amit elősegített a közben szintén változó kulturális közeg, aminek az írók is részei, ill. az észak-amerikai irodalmi piac írókkal szembeni elvárásai. A változás az univerzális időjárási elemek preferenciája irányába hat a nyolcvanas és kilencvenes években, a korábbi, a helyit előtérbe helyező megközelítés helyett. Két fontos tényező a háttérben az etnikai kisebbséghez tartozó írók megjelenése és a kanadai irodalom globalizálódása.

4.4 A regionális kód megléte

Szokatlanul szoros az összefüggés az adott régió éghajlati jellemzői és a novellákban használt időjárásszimbólumok között. (Barthes-i terminológiával élve ez a regionális természeti kód meglétét jelenti.) A fenti összefüggés időbeli síkon korlátozottan érvényes. Ez azt jelenti, hogy egy adott természeti jelenség gyakorisága hatással van az adott területen a kérdéses időszakban alkotott írók műveinek szimbólumhasználatára, amennyiben elég nagy időintervallumot tekintünk. Az emigráns írók esetében ez a törvényszerűség lazább, mivel sokszor a saját helyi természeti jelenségeiket részesítik előnyben szimbólumalkotásnál az adott kanadai régióéval szemben, illetve többször univerzális természeti szimbólumokkal helyettesítik a régió-specifikus szimbólumokat.

4.5 Női írók időjárás használata

Női írók esetében gyakoribb és gazdagabb a természeti szimbólumok használata, mivel a női írók hajlamosabbak bármely téma emocionális-pszichológiai aspektusaira fókuszálni.

4.6 Az időjárás-érzelem függvény

A XX. század második felének kanadai novellairodalma tartalmaz eredetileg romantikus elemeket, amik az időjárás ábrázolásban is felszínre bukkannak, úgymint a szubjektív személyes, belülről fakadó élmény, az intenzitás, a tájkép mint a lélek tükre, vagy a tükör-hatás, mindannyian az időjárás-érzelem függvény elemei.

4.7 Az időjárás képek minősége

A fenti hipotézisek igazolása, vagy elvetése mellett kvalitatív vizsgálódásaink során, amelyeket az időjárásképek természetét illetően végzünk az absztrakció foka, a polaritás, a metaforikus utalások, konvencionális és eredeti időjárás szimbólumok tekintetében, megpróbáljuk megítélni, hogy milyen mértékű a kanadai novellairodalomban fellelhető időjárásképek eredetisége.

5. Kutatási eredmények

5.1 Területi eloszlás

A területi eloszlást illetően a legtöbb időjárás képet Ontario és a préri régió tartalmazza a novellák helyszíne szempontjából. A harmadik helyen az atlanti tartományok állnak. A kontrasztív relatív gyakorisági vizsgálat elvégzése után a préri a legtöbb időjárás elemet felvonultató novella helyszín, második helyre a külföldi helyszínen játszódó, míg harmadikra az Ontario-beli novellák kerülnek.

5.2 Városi és vidéki helyszín

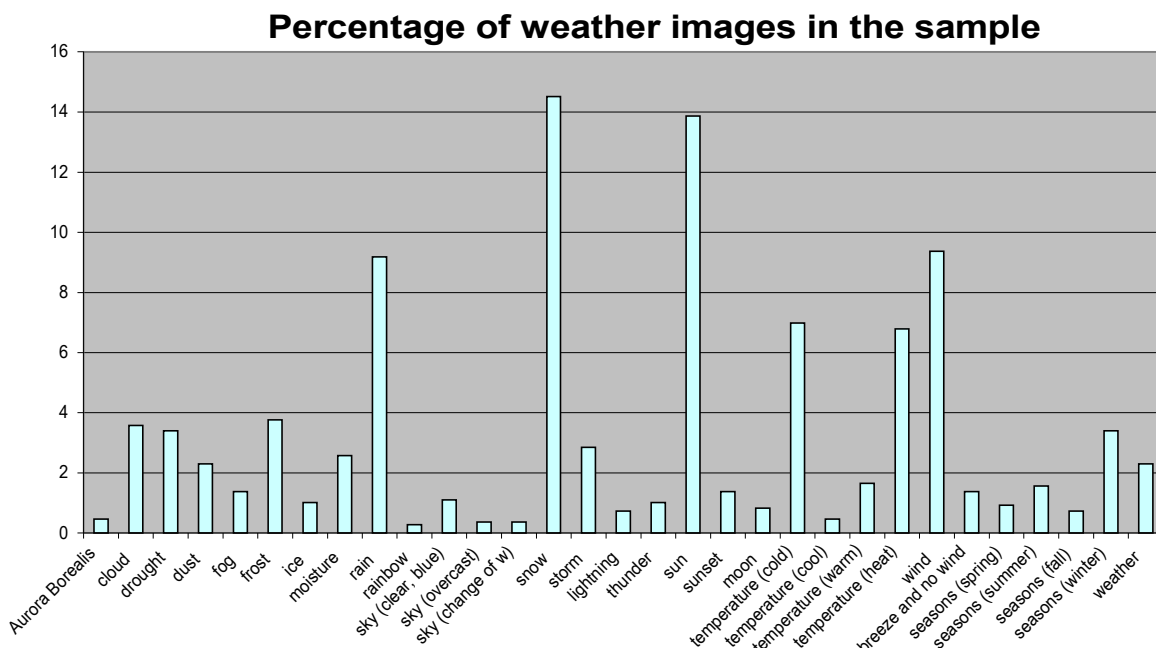
A New Oxford Book of Canadian Short Stories in English c. kötet 47 novellája közül 22 vidéki, 14 városi, 11 pedig vegyes helyszínen játszódik. Csak az utolsó évtized az, ahol nem a vidéki helyszín dominál, ami megerősíti Fiamengo állítását, miszerint a város fokozottan fontos a késő XX. századi írók számára (Kröller 260).

5.3 Időbeli eloszlás

Ami az időbeli eloszlást illeti, a nyolcvanas évek időjárás képeinek legmagasabb az előfordulási gyakorisága a novellák szövegében, amit a kilencvenes, majd a hetvenes évek követnek. Azonban, mint ahogy azt említettük, az egyenlőtlen novella eloszlás miatt a relatív gyakoriságot is vizsgálni kell, ez az alábbi módon módosítja a sorrendet: a hetvenes évek kerülnek az élre, mögöttük a kilencvenes és a nyolcvanas évekkel.

5.4 Az időjárás képek eloszlása a mintában

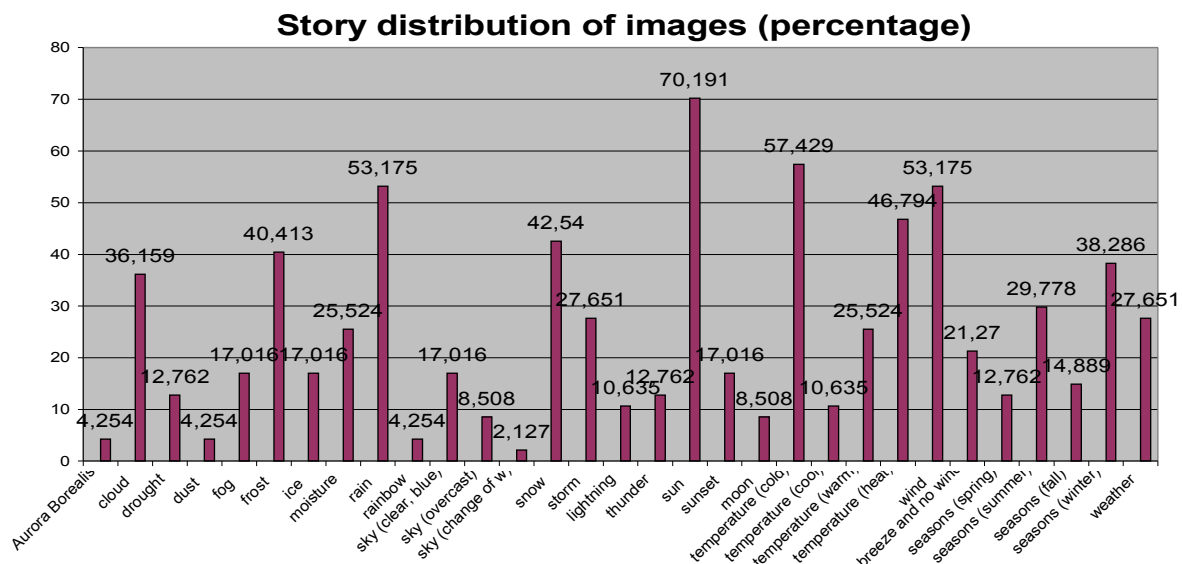
Az egyes időjárás képek eloszlását az 1. és a 2. ábra mutatja. Az 1. ábrából látható, hogy a két leggyakoribb időjárás kép a hó és a nap, ami a 14%-át teszi ki a teljes mintában található időjárás elemeknek. Ezt a szél és az eső követi 9%, a hideg és a forróság 7% körüli értékkel.

1. ábra

[A különböző időjárás jelenségek előfordulása a mintában]

A 2. ábrán található oszlopdiagram az időjárás jelenségek novellaszám szerinti százalékos előfordulását mutatja. A nap ilyen szempontból a leggyakoribb, a novellák 70%-ában fordul elő. A hideg, a szél és az eső követik, 53% és 57% közti értékekkel. A hó a novellák 42%-ában fordul elő.

2. ábra
[időjárás jelenségek novellaszám szerinti százalékos előfordulása]

Az időbeli eloszlásból kitűnik, hogy a hagyományosan kanadai hóról és hidegről az univerzálisabb napra és esőre helyeződik a hangsúly a XX. század utolsó két évtizedében. A jelenséget *irodalmi felmelegedésnek* neveztük el, amit az aktuális meteorológiai adatok is alátámasztanak. Ezt a változást erősíti az irodalmi globalizáció és az etnikai kisebbséghez tartozó írók eltérő időjárás ábrázolása.

5.5 Az időjárás képek absztrakciója

Az időjárás képek absztrakciója a metonímikus direktség és a metaforikus nyíltság tengelye mentén mozog. Ami az előbbit illeti, a direkt-indirekt időjárás képek aránya 77:23, a nyílt-zárté pedig 73:27. Ezek az eredmények bizonyítják, hogy a kanadai novellairodalomra valóban jellemző a direktség és a konkrétság, ahogy azt az elmélet is sejteti.

5.6 Az időjárás képek szerepe

Amint a részletes elemzés is bizonyítja, az egyes időjárás jelenségek novellákban betöltött szerepe nagyban függ magától a jelenségtől, így az általánosan minden időjárás jelenségnél megtalálható szerepek száma igen limitált. Két ilyen szerep említhető meg, amelyeket az elméleti bevezető is jelzett. A kettő közül a gyakoribb az érzelmek ábrázolása, ami a romantikában igen jellemző. Az időjárás képek másik szerepe, hogy a cselekmény szerkezetére gyakorolnak hatást: a történet

központi metaforáját, egy makrotörténet mikrotörténetét mutatják meg, illetve a történetben az allegóriának vagy a tetőpontnak szerves alkotóelemei.

A hó és a nap a legváltozatosabb szerepben előforduló időjárás jelenség. A kettő közti különbség, a konvencionális szerepek számában van: míg a nap csak konvencionális szerepekben jelenik meg, addig a hó esetében számos egyedi szerepben mutatkozik. Ennek valószínűsíthetően az az oka, hogy az egyedi szerepek esetében véleményünk szerint az író esetében szükséges a jelenség napi szinten való megtapasztalása.

5.7 A központi és a marginális időjárás jelenségek által betöltött szerepek

A mintában szereplő történetek közül 26-ban, azaz a történetek 55%-ában található legalább egy olyan időjárás jelenség, amely központi szerepet tölt be. Általában több időjárás jelenség együttesen fejt ki egy adott központi hatást. Az elsődleges időjárás jelenségek közül a legtöbb esetben a hó tölti be a központi szerepet: a történetek 50%-ában, ezt követi a vihar a 38%-kal, majd az eső 28%-kal, illetve a nap 24%-kal. Azokban a történetekben, ahol az időjárás központi szerepet tölt be, a leggyakoribb az érzelmek és a lelkiállapot megjelenítése, valamint a cselekmény szerkezetére gyakorolt hatás. Ritka az, hogy az időjárás egyszerűen csak mellékes körülményként, háttérként szerepel egy történetben.

5.8 Polaritás

Az időjárás képek polaritásának tekintetében Atwood irodalmi pesszimizmusa beigazolódni látszik. Hozzá kell azonban tennünk, hogy nem minden időjárás jelenség egyformán negatív. Azt is figyelembe kell vennünk, hogy vannak olyan időjárás jelenségek, amelyek eredendően negatív polaritásúak fiziológiai tulajdonságaik ill. pszichológiai vagy szimbolikus implikációik miatt. Ami érdekes és elgondolkodtató, hogy az olyan esetekben, amikor egy időjárás jelenséghez pozitív és negatív szerepek is kapcsolhatók, akkor is leggyakrabban a negatív szerep dominál.

5.9 Victim-elmélet

Ahogy azt az előző pont is sugallja, az időjárás jelenségek leggyakrabban az „áldozat-ejtő” szerepét töltik be a novellákban, akadályt gördítvén a főhős(ök) útjába. Pusztán áldozat-ejtő szerepet betöltő elsődleges időjárás jelenségek a hőmérsékleti szélsőségek, a köd, a fagy és a jég. A hó, a felhő, az eső, a szél, a vihar és a napsütés az áldozat szerepét is betöltik a mintában.

5.10 A hipotézisek összevetése a projekt eredményeivel

5.10.1 Az időjárás elemek gyakorisága

A vizsgált mutatók bizonyítják, hogy az időjárás befolyásos tényező a XX. század második felének kanadai novella irodalmában. 1083 időjárás elem jelenik meg az Atwood-Weaver kötet 47 novellájában, amelyek sokféle szerepet töltenek be. Ezeknek több mint a fele központi, ez is bizonyítja az időjárás elemek fontosságát a kanadai írók számára.

5.10.2 Több mint pusztán díszítőelem

Az időjárás elemek részletes vizsgálata (ld. a 3.3.2.2. és a 3.4.1-3.4.12 pontot) meggyőzően bizonyítja, hogy az időjárás több mint pusztán díszítőelem a kanadai irodalom XX. század második felében, hiszen az időjárás elemek számos különböző szerepben bukkanak fel a vizsgált novellákban. Ezenfelül az eredményekből kiderül, hogy a vizsgált novellák több mint a felében van legalább egy olyan időjárás elem, amely központi szerepet játszik. Ezen központi szerep leggyakrabban érzelmek kifejezése vagy szerkezeti ráségítés. Utóbbi kategória magában foglalja az allegóriát, a tetőpontot, a történeti keretet, a makrotörténet illusztrálására használt mikrotörténetet, ill. a központi metaforát. A marginális időjárás szerepek közt gyakori az emberi érzések hangsúlyosabbá tétele, a novella légkörének vagy szereplőinek az illusztrálása. Az időjárás mint pusztán körülmény ritkán jelenik meg.

5.10.3 A helytől az univerzális felé

Az időjárás elemek tartalom elemzése során a XX. század utolsó két évtizedében határozott elmozdulást vehetünk észre az univerzális időjárás elemek irányába. Ennek feltételezhető okai az irodalmi globalizációban, a multikulturalizmusban és talán az éghajlatváltozás Kanadára gyakorolt hatásában keresendők.

5.10.4 A regionális kód megléte

A harmadik fejezet részletes elemzése alapján megerősíthető, hogy a vizsgált novellák szövegei a Barthes-i értelemben véve regionálisan/környezetileg kódoltak, ami azt jelenti, hogy a tényleges éghajlati adottságok tükröződnek az adott régiót ábrázoló novellákban.

11 olyan időjárás elem található az eredeti mintában, amelyik 30 vagy annál több esetben fordul elő a vizsgált novellákban. Az időjárás elemek területi eloszlását vizsgálva kiderül, hogy ezen elemek közül 9 mutat korrelációt az adott régióban gyakori időjárás-jelenségekkel. A két hasonlóan összetetten viselkedő időjárás elem a felhő és az eső. (Párhuzamos viselkedésük nem véletlen, mivel köztük ok-okozati reláció állhat fent.) Itt két egymással ellentétes folyamat ütközik, amelynek a következtében a korreláció kimutatása nehezebbé válik. Amint azt az esőre vonatkozó pontok is megmutatják a dolgozatban, az esőt tartalmazó novellák egy része a tartós szárazság miatt vágyként említi az időjárás elemet, így azokon a területeken, ahol a szárazság gyakori, az e területről származó novellák esetében magas lehet az elem előfordulásának gyakorisága. Ugyanakkor a csapadékban bővelkedő területeket ábrázoló novellák is rendelkezhetnek gazdag esőreferenciával. Hasonlóan: az utóbbi területeken a sok csapadék el is riaszthatja az írókat az időjárás-jelenség használatától. Mivel az említett tendenciák egymással ellentétesen hatnak, a keletkező eloszlás nem tükröz homogén tendenciát.

Az esetek többségében azonban egy adott terület meteorológiai adottságai generálják az adott területet ábrázoló novellákban előforduló időjárás elemeket és a hozzájuk kapcsolódó jellegzetes szimbolikát. A *The New Oxford Book of Canadian Short Stories* projekt megmutatja, hogy egy adott régió éghajlata meghatározó az adott régióból származó novella időjárás-tartalmát illetően. Általánosítva ez azt is implicálja, hogy az irodalmi szövegek nem függetleníthetők a közegtől, amelyben létrejöttek, legalábbis a XX. század második felének kanadai esetében.

Az időjárás elemek időbeli eloszlását vizsgálva rá kell jöjjünk arra, hogy a korreláció ez esetben kevésbé működik: a 11 elem esetében csak 4-nél (fagy és jég, hó, hőség, szárazság) szoros a korreláció, egy további esetben (tél) pedig részlegesen teljesül. Hat esetben a meglévő meteorológiai és/vagy novellában előforduló adatok nem elegendőek vagy nem figyelhető meg egyértelmű tendencia.

Arra vonatkozóan, hogy az időbeli tengely mentén miért kevésbé szoros az összefüggés az ábrázolt régió és a régió tényleges éghajlati adottságai közt, az adatok alkalmatlan hiánya mellett a következő magyarázatok adhatók. Egyrészt, idő telhet el az adott novella megírása és megjelenése közt, nem is beszélve a novellát megihlető esemény és a novella megírása közt eltelt időről. Sokszor viszont csak a megjelenés éve követhető nyomon a publikációs adatokból, így arra nézve nemigen lehet információnk, hogy milyen volt az időjárás a novella megírásakor vagy az azt megihlető pillanatokban, amelyek egészen az író gyermekkoráig visszanyúlhatnak.

Mindezek ellenére néhány esetben mégis felfedezhető korreláció az időjárás képek időbeli eloszlása és az adott időszak meteorológiai jellemzői közt. Példaként említhetők a hetvenes években gyakori, szokásosnál is havasabb telek, amelyet mind a hó, mind a tél képeinek időbeli eloszlása tükröz. Mivel a régiók maguk is felfoghatók egy adott területen jellemző bizonyos kultúrák és események időbeli egységeként, és mivel a regionális kód tükrözi az adott terület éghajlatát, – ha elég nagy időintervallumot tekintünk – valószínűleg az időbeli eloszlás is kimutatható lesz, amit a kutatási eredmények is alátámasztanak. (Tulajdonképpen az éghajlat definíciója is ezt az alapelvet tükrözi.)

5.10.5 A női írók időjárás-kép használata

A *The New Oxford Book of Canadian Short Stories* projekt nagyjából egyenlő számú férfi (23db) és női (24db) író novelláját tartalmazza. A mennyiségi mutatókból kiderül, hogy míg a férfi írók 634 időjárás elemet használnak a teljes mintában, addig a női társaik 449-et, ami azt sugallja, hogy az időjárás a férfiak számára vonzóbb és ezért gyakrabban kerül bele a novellákba. Arra a kérdésre, hogy az egyes időjárás jelenségek alkalmazása tekintetében jelentkeznek-e nemspecifikus különbségek, a válasz igenlő: míg a tipikusan kanadainak számító fagy, hó és tél a női írók körében népszerűbb, addig a férfiak az univerzálisabb napot, szelet, illetve esőt kedvelik. Továbbá a férfiak időjárás kép használata centralizáltabb: ha egy novellában az időjárás előkerül, akkor ott bőségesen akad belőle. Ami az absztrakció fokát illeti, a férfiak több indirekt, míg a nők több zárt elemet használnak: vagyis előbbieknél a metonimikus, utóbbiaknál a metaforikus indexe magasabb 4, ill. 8%-kal. Az időjárás novellákban játszott szerepére vonatkozóan megállapítható, hogy míg a férfi írók az időjárás elemek novella szerkezetére gyakorolt hatását használják ki, a nők az időjárás érzelmi vetületét részesítik előnyben. Megjegyzendő még, hogy a negatív polaritás a nőknél erőteljesebben jelentkezik.

5.10.6 Az időjárás-érzelem függvény

A disszertáció második és harmadik fejezete említette a romantikában közkedvelt kapcsolatot az érzelmek és az időjárás közt. A *The New Oxford Book of Canadian Short Stories* projekt tanúsága szerint az időjárás-jelenségek széles skálája vesz részt ebben a leképezésben. Legtöbbször ez azt jelenti, hogy a novellaíró a tájképet vetíti ki egy adott szereplő érzelmeire, lelkiállapotára vagy – ritkábban – ez fordítva jelenik meg: az érzelem vagy lelkiállapot vetül a tájra. A vetítés mindkét esetben egyirányú. Találunk azonban példát kétirányú vetítésre is: a romantikus tükörhatás jelentkezik néhány novellában. Az érzelem-időjárás függvény egy másik speciális formája az, amikor egy időjárás elem a szépnek és a fenségesnek egyfajta pillanatnyi és egyidejű komplexitását

indukálja a novella valamely szereplőjének esetében. Végül a mintában található néhány olyan, az érzelem-időjárás függvényt előtérbe helyező cselekményrész, amely ismert romantikus művek cselekményeire emlékeztet. A projekt 47 novellája közül 34-ben a fentiek közül legalább az egyik típus jelen van, ezért elmondható, hogy a XX. század második felének kanadai novelláiban az érzelem-időjárás függvény fontos szerepet játszik.

5.6.1 Az időjárési jelenségekkel kapcsolatos kifejezések minőségi mutatói

A dolgozat bőséges információt tartalmaz a konvencionális és az eredetinek tekinthető időjárési képekre vonatkozóan. Összességében megállapítható, hogy a kanadai írók által használt, a projekt mintájában fellelhető időjárési képek nagyrészt konvencionálisak és kongruensek a nyugati kultúrák szimbolizmusával. Természetes, hogy az eredetinek tekinthető szimbolika kifejlődése időt vesz igénybe, és rendszeres, folyamatos tapasztalást feltételez, ami talán megmagyarázza, hogy miért a hó és a hozzá kapcsolható jelenségek (fagy, jég, hideg, tél) rendelkeznek az időjárési elemek közül a legtöbb ilyen szereppel a mintában szereplő irodalmi alkotások vonatkozásában.

5.7 Amivel a projekt kiegészítése az eddigieket kibővítette

Pryke és Soderlund állítása szerint „a globális kulturális áramlatok magukban foglalják gondolatok és képek egyik kultúrából a másikba történő átörökítését” (264), ami sejteti, hogy az irodalmi globalizáció valószínűleg hatással van az időjárési képek használatára. Az ezzel összefüggésbe hozható eredmények magukban foglalják az univerzális időjárési elemek előtérbe kerülését, valamint a helyinek számító (pl. téllal kapcsolatos) elemeknek és a velük kapcsolatba hozható szerepeknek az ezzel párhuzamos csökkenését (ld. 3. ábra), központi szerepekben esetében az univerzális elemek dominanciáját és az időjárési elemek univerzális témák ábrázolására (mint pl. az emberi kapcsolatokra) való felhasználását.

	Hó (az időjárás elemek százalékában)	Nap (az időjárás elemek százalékában)	Az összes időjárás elem száma	A téllal kapcsolatos időjárás elemek száma	Az egy novellára jutó átlagos időjárás elemek száma
Klasszikus mainstream írók (1945-1979)	22%	7%	829	420	41,4
Mai mainstream írók (1980-2000)	7%	16%	503	128	25,1
Mai, valamely etnikai kisebbséghez tartozó írók (1980-2000)	6%	13%	343	99	17,1
A három csoport együtt	14%	11%	1675	647	28

3. ábra

Az etnikai kisebbséghez tartozó írók használják a legkevesebb időjárás elemet a 3. ábrán feltüntetett két kontrollcsoporttal összehasonlítva. Ezenfelül a téllal kapcsolatos (hó, fagy, jég, hideg) időjárás elemek száma szintén itt a legkisebb. Hasonlóan: mindkét mai írócsoport esetében a központi időjárás szerepek száma kisebb, mint a klasszikus mainstream írók esetében, a domináns időjárás-jelenségek pedig az univerzális eső, nap és vihar, szemben a klasszikus mainstream írók esetében megjelenő téldominanciával. Azt is meg kell jegyezni, hogy a két mai kontrollcsoport (mainstream és etnikai kisebbséghez tartozó írók) közt is számottevő az eltérés a központi szerepek százalékos arányában (55%, ill. 25%).

A projekt és kiegészítésének novelláit figyelembe véve és ehhez a globális felmelegedés Kanadára gyakorolt hatásának jelentkező tüneteit hozzávéve, úgy tűnik, hogy szoros az összefüggés a tényleges éghajlatváltozás és a kanadai novellaírók megváltozott időjárás elempreferenciája közt. Értelmezésünk szerint és összhangban a disszertáció 4.1 és 4.2 pontjaiban leírtakkal, a *kanadai irodalmi klímaváltozás* olyan összetett folyamatként kezelendő, amely párhuzamosan több forrásból táplálkozik: az irodalmi globalizációból, a multikulturalizmusból és egyúttal talán a tényleges éghajlatváltozásból is.

6. A disszertáció témájával kapcsolatos előadások és publikációk

6.1. A disszertáció témájával kapcsolatos publikációk:

2006. január “Time and Place Weathered – Temporally and Regionally Determined Interpretations of The Weather Idiom”

(Az időjárás szimbolikájának korszak- és régiófüggő értelmezése) tanulmány a „*Place and Memory in Canada – Global Perspectives*” c. kötetben, Polska Akademia Umiejetnosci, Krakko, 2006. 343-351. old.

2005. augusztus ”Time and Place Weathered – Temporally and Regionally Determined Interpretations of The Weather Idiom”

(Az időjárás szimbolikájának korszak- és régiófüggő értelmezése)
<http://www3.uj.edu.pl/ISR/kanada/aktualnosci.php>

6.2. A disszertáció témájával kapcsolatos konferencia előadások:

2006. október “Canadian Metaphors of Weather We Live by”
Canada in the European Mind- Europe in the Canadian Mind--
A CEACS 4. nemzetközi konferenciája és kongresszusa,
Debrecen

2005. augusztus “But a Few Acres of Snow? -- Weather Images in Modern Canadian Short Prose” --
„Időjárásképek a modern kanadai novellairodalomban”
2. IASA kongresszus és konferencia, Ottawa, Kanada

2004. május „Az időjárásképek régiófüggő értelmezése”
„Hely és emlékezet”: a közép és kelet-európai kanadisták 3. nemzetközi kongresszusa
és konferenciája, Krakko, Lengyelország

2002. október *The Significance of Weather Images in Modern Canadian Short Story Writing*
„Az időjárásképek jelentősége a modern kanadai novellairodalomban”
„Kanada az európai tudatban II”- nemzetközi konferencia,
Debrecen

Köszönetnyilvánítás

Először is szeretném kifejezni hálámat és köszönetemet a Modern Angol és Amerikai Irodalom program vezetőjének és témavezetőmnek, Dr. Sarbu Aladárnak a színvonalas szakmai segítségéért, hasznos meglátásaiért és a doktori program keretében meghirdetett tartalmas kurzusaiért, amelyek nagyban hozzájárultak a disszertációm elkészítéséhez. Szintén szeretnék köszönetet mondani Dr. Jakabfi Annának a dolgozat kanadai tartalmában nyújtott segítségéért, a kölcsönadott rengeteg novelláért, és az ELTE-SEAS könyvtár kanadai anyagának fáradhatatlan és sokoldalú bővítéséért, hiszen az ott fellelhető kötetek nélkülözhetetlenek voltak a disszertáció elkészítéséhez. Hálás vagyok Dr. Géher Istvánnak, Dr. Kállay Gézának, Dr. Dávidházi Péternek és Dr. Friedrich Juditnak, akik kurzusai a disszertáció második, elméleti fejezetéhez (“Short Story Text and Weather Image”) számos jól hasznosítható ötletet adtak.

Szeretném továbbá hálámat kifejezni a Közép-Európai Kanadisták Szövetségének (CEACS) a konferencia-támogatásért, ami 2005-ben lehetővé tette kiutazásomat Ottawába az IASA 2. nemzetközi konferenciájára és kongresszusára. Köszönettel tartozom a Kanadai Nagykövetségnek a folyamatos támogatásukért, a Kanadai Királyi Földrajzi Társaságnak és a Kanadai Környezetvédelmi Minisztériumnak azokért az anyagokért és az információkért, amelyekkel elláttak az éghajlatváltozással és Kanada éghajlatával, időjárásával kapcsolatban. Köszönet illeti a “Canada in the European Mind” konferenciasorozat fő szervezőit, Dr. Molnár Juditot és Dr. Szaffkó Pétert (Debreceni Egyetem) is, a konferencia által nyújtott hasznos és értékes fórumért, ami alkalmat adott arra, hogy disszertációm gondolatait más közép-európai kanadistákkal megvitathassam, és hogy ezáltal új ötleteket nyerhessek.

Dr. Martsa Sándor és Dr. Sárosdyné Dr. Szabó Judit, a Károli BTK Angol Nyelvészeti Tanszékének előző és jelenlegi tanszékvezetői szintén köszönetet érdemelnek támogatásukért, amivel lehetővé tették számomra a disszertációm témájával kapcsolatos konferencián való részvételt és a tudományos munkám támogatásáért.

Végül köszönetet mondanék családomnak a türelmükért és azért megértésért, amivel a disszertációm elkészítését viselték. Köszönöm a sok segítségért, amit tőlük kaptam. Külön köszönettel tartozom férjemnek, Bánhegyi Mátyásnak, amiért mind az otthoni, mind a munkahelyi feladatokban kiségtett, amíg a disszertációmon dolgoztam.